

TRYGGE SAMFUNN

TIDSSKRIFT FOR KVINNERS FRIVILLIGE BEREDSKAP (KFB) NR 3 2014

Tema: Akuttmedisinsk beredskap

- Vi må få en nasjonal responstid
- Forsvaret og politiet med felles terrorcenter
- Det går en svekkelse gjennom landet

Rohus
Sandefjord

Er du syk ?

STYRELEDER ANNE-LISE JOHNSEN

Medisin er en viktig del av hverdagen for mange mennesker. Kronikere av alle slag som ikke kan leve uten sine daglige doser av ganske farlige saker for oss som er friske. Vi har lært oss at matvarebutikkene ikke opererer med lager av sine varer. Vet vi hva apotekene våre gjør? Før var apotekbevilling noe som ble utdelt av departementet i et visst antall og det ble stilt krav til den som innehadde bevillingen.

Skal tro hva slags krav som stilles til dagens apotekerdrivere?

Så vidt jeg vet produserer vi ikke medisiner i Norge lenger. Vi er avhengige av åpne kanaler til resten av ver-

den for både vaksiner og alle sorter nødvendige medisiner. Samtidig er vi opptatt av at alt går riktig for seg. Livsviktig at rett medisin kommer til rett person og vi vil ha sikkerhet for at det er rett satt sammen både i resept og forpakning. Vi legger bokstavelig talt livet vårt i hendene på apoteket.

La oss verdsette det gode i ordningene vi har og følge nøye med at vi ikke blir nødt til å spille med for høy risiko i apotekdrifta. Samtidig bør vi kanskje stille noen ønsker om norsk produksjon av vaksiner og lignende livsviktig medisin.

Døgnet rundt

REDAKTØR JAN ERIK THORESEN

Ufattelige terrorhandlinger har preget nyhetsbildet denne sommeren. En hel verden rystes av religiøse fanatikere som ikke skyr noe middel for å nå sine mål. Menneskeliv står ikke særlig høyt i kurs hos dem som skjuler sine ansikter bak sorte masker. For ikke lenge siden endret trusselbildet seg også i fredelige Norge. Mange ble nok minnet om 22. juli da væpnet politi patrulerte i gatene. Det er ingen overdrivelse å anta at det er en reell mulighet for at vi igjen vil bli utsatt for et angrep. Spørsmålet er snarere når.

Det var betryggende å se at samspillet mellom de ulike beredskapsaktører tilsynelatende fungerte bra. Evalueringen vil nok også medføre at eventuelle svakheter blir rettet opp. Myndighetene skal ha ros for at det er tatt viktige grep. Det er utarbeidet en handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme der fagdeparte-

mentene skal samarbeide på tvers av sektorer. Forsvaret og politiet har etablert et felles terrorcenter som hovedsakelig skal arbeide med problemstillinger hvor informasjon fra både nasjonal og internasjonal etterretning er nødvendig for å danne et helhetlig bilde. Det er det i sannhet behov for.

Midt oppe i alt dette må hver enkelt av oss også ta et ansvar. Vi må erkjenne at sikkerhet ikke er noe statisk, men må gjenskapes hver dag, hver time, døgnet rundt. Alt er i endring. Det som synes riktig i dag er det kanskje ikke neste uke. Det finnes ingen endelige løsninger, men muligheter for å gjøre endringer når situasjonen måtte kreve det. Vi må alle være våkne og aktive samfunnsborgere og bidra til et trygt og robust samfunn gjennom vår adferd og vårt engasjement.

Først da kan helheten bli komplett.

Utgiver

Kvinnens Frivillige Beredskap (KFB)

Besøksadresse: Skippergt. 17
Postadresse: Pb 694 Sentrum 0106 OSLO
Internett: www.kfb.no
E-post: kfb@kfb.no
Telefon: 22 47 82 60
Faks: 22 42 85 52

Redaktør

Jan Erik Thoresen
E-post: redaksjon@kfb.no
Mobil: 908 31 362

Redaksjonskomité

Anne-Lise Johnsen, Hanne G. Garder
og Jan Erik Thoresen

Utgivelser

Tidsskriftet utgis fire ganger i året
Oppslag: 7 300 eks.

ISSN 1890-5285

Abonnement

Tidsskriftet sendes gratis til interesserte.
Abonnement kan tegnes ved å sende en melding til sekretariatet i KFB.

Innhold

Stoff fra tidsskriftet eller våre websider kan brukes fritt ved angivelse av kilde. Artikler og debattinnlegg sendes redaksjonen. De som ønsker innsendt stoff og bilder i retur må angi returadresse tydelig. Innholdet i signerte artikler står for forfatterens eget syn, og representerer nødvendigvis ikke KFBs offisielle mening.

Grafisk produksjon

Design: Aina Griffin
Layout: Sandvik design
Trykk: 07 Gruppen
Forsidefoto: Forsvarets Mediesenter

KFB har som formål å styrke landets beredskap ved å:

Spre opplysning om Norges totalforsvar og beredskap.

Arbeide for å styrke det sivile samfunns muligheter til å møte krisesituasjoner i fred eller krig.

Søke å høye og samordne medlemsorganisasjonenes innsats i beredskapssammenheng.

Fremme samarbeidet mellom disse organisasjonene og beredskapsmyndighetene.

KFB vil arbeide for å gjøre det norske samfunnet mer robust og mindre sårbart i en krisesituasjon, med vekt på kvinneperspektivet.

aktuell:

Ola Yttre,
leder for AMPY

Foto: AMPY

– Vi må få en nasjonal responstid

– Ambulansetjenesten står overfor store utfordringer. Alt er ikke så rosenrødt som noen vil ha det til. Skal folk få et fullverdig tilbud i fremtiden må det innføres nasjonal responstid. Dessuten må bemanningen økes, sier leder for Ambulansepersonellets Yrkesorganisasjon (AMPY).

AV JAN ERIK THORESEN

AMPY organiserer ambulansearbeidere, paramedicutdannede og annet ambulansepersonell, både i helseforetakene og i private virksomheter. Organisasjonen er tilsluttet den partipolitisk uavhengige arbeidstakerorganisasjonen Delta og hovedorganisasjonen YS. Nylig ble Ola Yttre valgt til leder for AMPY. Han har virket i ambulansetjenesten i tolv år og har erfaring som ambulansearbeider både lokalt og sentralt.

– For oss som arbeider nært med mennesker som trenger akuttmedisinsk hjelp er det vanskelig å kjenne seg igjen i beskrivelser om at alt

den varierer sterkt. Dette kan vi vanskelig leve med. Vi er nødt til å innføre nasjonalt responstidskrav for å sikre likebehandling for pasienter på landsbasis. Slik det er i dag utfordres responstiden av at færre sykehus har akuttfunksjoner og at legevaktstrukturen er mer sentralisert. På den annen side vet vi at reduksjon av tid frem til behandlingsstart kan gi stor helsegevinst, presiserer Ola Yttre.

MÅ GJELDE ALLE NØDETATER
Høsten 2013 ble det såkalte «Akuttutvalget» oppnevnt. Det skal utrede

– På et møte med Akuttutvalget presiserte vi at ny responstid må gjelde alle landets nødetater. Ikke sjelden opplever ambulansepersonellet at politiet kommer for sent frem til ulykkesstedet, spesielt i grisgrendte strøk. I slike situasjoner må ofte ambulans- og brannpersonell håndtere situasjonen akutt fordi politiet kommer sent. Det må innføres krav til responstid for alle nødetatene og det må gjelde over hele landet. Dette var vårt klare innspill til utvalget, forteller forbundsleder Yttre.

BEMANNINGEN MÅ ØKES

De senere år har ambulansetjenesten fått stadig flere oppdrag, lengre kjøreturer og nye oppgaver. Et økt press synliggjør behovet for å styrke bemanningen.

– Vi trenger mer faglært personell. I løpet av de nærmeste år vil en stor del av dagens ambulansepersonell gå av med pensjon. For å sikre at vi har nok ambulansepersonell må satsingen på lærlinger øke. Det

«Det kan dreie seg om håndtering av hjerteinfarkt og lårbensbrudd i akuttsituasjoner på vei til legevakt eller sykehus»

nærmest er perfekt. Det er langt fra tilfelle. Kvalitet og likeverdige tjenester for pasientene varierer sterkt rundt om i landet. Også responsti-

den akuttmedisinske kjeden utenfor sykehus og de frivilliges rolle i akuttberedskapen. Høsten 2015 skal det leveres en rapport i form av en NOU.

dreier seg om flere læreplasser i helseforetakene og, ikke minst, en større satsing på instruktører som sørger for at lærlingene får god opplæring, sier Ola Yttre.

– I dag går personellet av når de fyller 57 år. Jeg vet at mange godt kan tenke seg å fortsette med å arbeide dagtid. På den måten vil vi kunne avhjelpe noe av personalmangelen. Å kjøre pasienter til og fra sykehus og sykehjem eller mellom sykehus er oppgaver som klart ville bedre dagens akuttmedisinske beredskap. Jeg kunne se for meg å anvende biler fra Røde Kors eller tilsvarende. Vi må kunne være kreative i en tid der det snakkes så mye om seniorpolitikk. Her kan en jo få både i pose og sekk. Riktignok vil det være noen utfordringer, som merking av biler, avgrensning av type oppdrag og, ikke minst, økonomi. Men uansett må noe gjøres før problemene vokser oss over hodet, understreker Ola Yttre.

HØYERE KOMPETANSE

Etter hvert har ambulansetjenesten blitt tillagt flere og mer legerelaterte oppgaver.

– Det kan dreie seg om håndtering av hjerteinfarkt og lårbensbrudd i akutsituasjoner på vei til sykehus eller legevakt. Vi trenger folk med stadig mer og høyere kompetanse. Den tidligere «ambulansesjåfør» er erstattet med ambulansearbeider. Det starter et nytt bachelor paramedic studium i Oslo, som et tillegg til dagens fagbrev. Nå blir det viktig å stå på for at den kommende NOUen ivaretar behovet for nok praksisplasser for studentene som starter på den nye utdanningen. Interessen for det nye bachelor studiet er meget stor. Det lover godt for fremtiden. Nå er det opp til helsemyndighetene å kjenne sin besøkelsestid, sier forbundsleder Ola Yttre.

Studentene må lære seg mange knep.

Foto: Politihøgskolen

UTRYGGE PÅ SKYTEFERDIGHETENE

Politistudentene føler seg for dårlig opplært til å delta i væpnede aksjoner.

Frykten for å delta i en væpnet aksjon fremkom i en undersøkelse studentrådet ved Politihøgskolen har utført blant fjorårets avgangselever.

Tidligere tillitsvalgt ved Politihøgskolen, Are Arneberg, sier til studentavisen Universitas at situasjonen er bekymringsfull.

– At de ferdigutdannede ikke føler seg mer komfortable med egne ferdigheter er ikke bra. I det praktiske politiarbeid kan en komme opp en hvilken som helst skarp situasjon, påpeker Arneberg.

Over 50 prosent av deltakerne i undersøkelsen svarer at de føler seg for dårlig opplært til å være med på en reell væpnet aksjon når de er ferdige med utdannelsen.

FOR DÅRLIG

Politistudentenes skyteopplæring begrenser seg til et leiropphold som ofte avholdes om høsten.

– En kan komme i skarpt oppdrag tidlig i ny jobb. Om en var i leir i august og får seg jobb i juli er det ett

år siden en sist holdt i et våpen. De som har utdannet seg til å bli politi må være kapable til å gjøre jobben. Publikum og kolleger forventer at en mestrer de operative disiplinene, mener Michael Næss, som er leder for studentlokallaget i Politiets Fellesforbund.

30 NYE FILMER

– Kandidatene som har bestått eksamen har de ferdighetene som er nødvendige for å håndtere operative situasjoner. Strykprosenten på våpengodkjenning er lav. Vi er nede i tre- fire prosent, noe som tyder på god mestring, mener rektor ved Politihøgskolen, Håkon Skulstad.

I følge Skulstad har skolen i løpet av det siste året gjort flere endringer for å gi politistudentene enda mer operativ erfaring. Blant annet er det laget 30 nye filmer som illustrerer operative situasjoner, det er innkjøpt nye skytesimulatorer og antall timer med operativ og taktisk trening er økt.

Skal bekjempe radikalisering og voldelig ekstremisme

– Forebygging og bekjempelse av radikalisering og voldelig ekstremisme er et felles samfunnsansvar. Den tette oppfølging må gjøres i lokalmiljøer, skolen, arbeidsplasser og av myndighetene, sier statsminister Erna Solberg.

Terror er den ytterste konsekvens av radikalisering og voldelig ekstremisme. Forebyggingsarbeidet er sentralt for å sikre grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter og trygghet. Det å kunne leve uten frykt for å bli utsatt for hat og vold er en grunnleggende verdi i et trygt samfunn.

– Vi må sørge for å øke den tidlige innsatsen, slik at vi sammen kan bidra til å forebygge at personer bruker vold for å oppnå sine mål. Derfor har regjeringen med full tyngde gått inn for å styrke samarbeidet på tvers av sektorer. Målet er at de som arbeider med forebygging skal få bedre muligheter til å fange opp bekymring og iverksette nødvendige tiltak så tidlig som mulig, påpeker statsminister Erna Solberg.

«Handlingsplan mot radikalisering og voldelig terrorisme» representerer en ramme for en målrettet og strategisk innsats. Den omfatter 30 ulike tiltak, hvert med ett ansvarlig departement. Der oppfølgingsansvaret berør flere departementer, er ett departement gitt hovedansvaret for koordineringen.

– At vanlige ungdommer på kort tid endrer adferd og blir radikalisert er svært bekymringsfullt. Regjeringens nye handlingsplan legger til rette for mer kunnskap og kompetanse i alle ledd, sier justis- og beredskapsminister, Anders Anundsen i en kommentar.

Handlingsplanen kan i sin helhet lastes ned på www.regjeringen.no

BÅDE TIL LANDS OG TIL VANNS

Under sommerlige forhold kunne Oslos borgere være vitne til HV-øvelsen, «Minihovedstad».

Foto: Forsvarets mediesenter

Målet med øvelsen, som har navnet «Minihovedstad», var å styrke samarbeidet mellom Heimevernet og sivile aktører som politiet, Oslo Havn og Forsvarsdepartementet. Rundt 350 soldater fra Oslo og Akershus heimevernsdistrikt deltok med å overvåke og sikre bygninger og andre viktige objekter.

Det var beredskapssoldater som deltok i øvelsen med instruksjon og veiledning fra Heimevernets innsatsstyrker. Av de 350 soldatene var rundt 70 fra Indre Oslofjord sjøheimevern.

FAKTA OM HEIMEVERNET

- 45.000 soldater
- 15 innsatsstyrker
- 11 distrikter
- 242 områder over hele landet
- Består både av sjø- og landstyrker
- Fast tilsatte: 525
- Opprettet 6. desember 1946

ØVELSE GEMINI GA NYTTIGE ERFARINGER

– Forebygging og bekjempelse av radikaliserings og voldelig ekstremisme er et felles samfunnsansvar. Den tette oppfølging må gjøres i lokalmiljøer, skolen, arbeidsplasser og av myndighetene, sier statsminister Erna Solberg.

Øvelse Gemini har vært arrangert siden 1980-tallet og bygger på scenarioer hvor terrorister slår til mot norske oljeinstallasjoner. Det er politidistriktene Rogaland, Nordmøre og Romsdal, Helgeland og Troms som rullerer på øvelsen, fordi disse politidistriktene har politimyndighet på den norske kontinentalsokkelen.

Årets øvelse, som fant sted i Stavanger, var en såkalt alarmøvelse, der deltakerne ikke visste hvor og når alarmen skulle gå. Både statsminister Erna Solberg og justis- og beredskapsminister Anders Anundsen var til stede under deler av øvelsen. På Sola fikk statsministeren hilse på Politiets beredskapstropp og Forsvarets spesialstyrker i tillegg til mannskaper fra Sea King og Forsvarets Bell-412 helikoptre.

– Øvelsen gjør at en automatisk og lettere kan gjøre ting og responstiden går ned. I tillegg kan en lære seg hvor og hvordan manglene er. Vi skal skape organisasjoner som lærer av de tingene som ikke fungerer i dag. Det er noe av det viktigste med øvelsen, sa statsminister Solberg, som tok seg god tid til å snakke med mannskapene.

Foto: Forsvarets mediesenter

Mangler system for å håndtere farlige situasjoner

Et tilsyn med restaurantbransjen avdekket at nær halvparten hadde store mangler.

Det er landets tilsynsmyndigheter som fører tilsyn etter Forskrift om helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften). Der kreves bl.a. at alle virksomheter skal ha rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge fra HMS-lovgivningen.

Tilsynsmyndighetene gjennomførte 736 tilsyn hos utvalgte virksom-

heter over hele landet, hovedsaklig innen hotell, servering og næringsmiddelindustri. Mer enn hver fjerde virksomhet manglet et skriftlig system for avvikshåndtering. Dårligst utkom restauranter, kafeer og spisesteder, hvor 45 prosent manglet et slikt system. Innen hotell/overnatting og næringsmiddelindustri var andelen uten avvikssystem 19 prosent.

– De som driver serverings- og overnattingssteder har ansvaret for sikkerheten til ansatte og gjester, og må sørge for at det ikke skjer skader på omgivelsene. Våre funn tyder på at alt for mange ikke tar dette alvorlig nok, sier direktør Jon A. Lea i Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (DSB) i en kommentar til undersøkelsen.

FORSVARET ADVARER MOT GAMLE MINER

Årlig får Forsvaret rundt 350 henvendelser etter funn av eksplosiver i Norge.

Vår, sommer og høst er høysesong for funn av gjenstander av usikkert materiale, granater, miner eller andre eksplosiver. Som regel dreier det seg om etterlatenskaper etter andre verdenskrig.

– På denne tiden av året er dykkere og turgåere aktive og folk graver i hagene sine. Det er grunn til å advare når det dukker opp gamle granater og miner. Vi har hatt tilfeller hvor miner er blitt flyttet fra ett sted til et annet der de kan utgjøre en betydelig fare for andre, sier oberstløytnant Stig Sørensen ved Forsvarets operative hovedkvarter (FOH).

Han ber folk sette sikkerheten foran nysgjerrigheten.

– Marker heller posisjonen, meld inn til politiet og ta gjerne et bilde og legg ved. Vi bistår politiet i slike saker og da kan fagpersonell fra Forsvaret raskere kunne avgjøre hva det er og ta en avgjørelse. Selv om ulykker knyttet til etterlatenskaper fra krigens dager sjelden forekommer, er det grunn til å påpeke at materialet kan være ekstremt farlig. Derfor må en ikke røre eller flytte på det, advarer oberstløytnant Sørensen.

Årlig får Forsvaret rundt 350 henvendelser etter funn av eksplosiver.

BRANN- OG REDNINGSVESEN EVALUERES

Det er nå offentliggjort to evalueringsrapporter om brannene i Lærdal, Flatanger og Frøya og om brannen i Gudvangtunnelen.

I følge Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (DSB) viser rapportene blant annet at behovet for en omorganisering av brann- og redningsvesenet i Norge er stadig mer presserende.

– Organiseringen må sees i et større perspektiv. Blant annet må vi se dette i sammenheng med Brannstudien som er til behandling i departementet, og med den kommende Politireformen. Regjeringen har også bestilt en ekstern gjennomgang av brannene i vinter, hvor også DSBs rolle vil bli vurdert. Det er for tidlig å konkludere med hvordan fremtidens brann- og redningsberedskap vil se ut, men det er viktig å sikre et best mulig tilbud, sier statssekretær Himanshu Gulati (Frp) i en kommentar.

Foto: iStock

Rom for forbedring

I november i fjor førte ekstremværet «Hilde» til omfattende strømbrydd, stengte veier og store problemer for befolkningen i Trøndelag og på Helgeland. I etterkant er det gjennomført en evaluering av myndighetenes forebyggingsarbeid, beredskapsplanlegging og håndtering av «Hilde» på regionalt og lokalt nivå. Ekstremværet «Hilde» var ikke like sterkt som «Dagmar» i november 2011. Hovedinntrykket etter aktørenes oppfølging etter «Dagmar» er at de fleste foreslåtte tiltak ble iverksatt.

Evalueringen etter «Hilde» viser at det er et forbedringspotensiale på viktige punkter. Det dreier seg om styrking av egenberedskap mot svikt i strømforsyningen, styrking av kommunikasjonsberedskapen i den angjeldende kommune og en mer robust strømforsyning til mobilsambandet.

Samarbeid mellom nødetatene

Politi, brann og helse har utviklet en felles prosedyre for bruk ved pågående livstruende vold mot flere personer. Prosedyren, som omtales PLIVO, beskriver hvordan innsatspersonell fra nødetatene skal samvirke for å redde liv og begrense skade der det utøves pågående livstruende vold mot flere personer. PLIVO skal bidra til at nødetatene får en felles risikoforståelse, kontinuerlig informasjonsdeling, rask nøytralisering av gjerningsperson og rask evakuering av skadde personer. Det er første gang en har utarbeidet en slik felles prosedyre.

– Vi er veldig godt fornøyd med å ha fått på plass dette, sier DSB-direktør Jon A. Lea, helsedirektør Bjørn Guldvog og politidirektør Odd Reidar Humlegård i en felles kommentar. De påpeker at prosedyren omhandler noen av de viktigste spørsmålene de har måttet håndtere etter 22. juli – anslagene.

Prosedyren, som også skal bidra til å avklare ansvarsforhold mellom etatene, er nå sendt ut på en bred høring til ulike aktører. Høringsfristen er 30. september.

Forsvaret og politiet med felles terrorsenter

– Etterretningstjenesten har vært pådriver for å realisere prosjektet. Vi er svært tilfreds med at dette nå er i drift, sier generalløytnant Kjell Grandhagen i Etterretningstjenesten.

AV JAN ERIK THORESEN

Etterretningstjenesten (E-tjenesten) og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) har gått sammen om å opprette Felles kontraterrorsenter etter anbefaling fra 22. juli-kommisjonen. Tjenestene sitter på viktig informasjon og kompetanse som nå settes sammen og sees i sammenheng for å hindre terrorangrep mot Norge og norske interesser. Etterretningstjenesten og PST har samarbeidet i mange år, men nå blir samarbeidet tettere, blant annet ved at ansatte fra begge tjenester jobber sammen ved senteret.

I GANG MED ANALYSER

Kjell Grandhagen kan opplyse at Felles kontraterrorsenter har vært i drift siden februar i år.

– Første halvår har senteret analysert trusselen fra norske fremmedkrigere i Syria og arbeidet med å bedre informasjonsflyten mellom tjenestene. Senteret vil få flere oppgaver etterhvert som bemanningen øker og det vil utarbeides rutiner for å yte støtte under kriser og ved

større terrorrelaterte hendelser, forteller generalløytnant Grandhagen.

Felles kontraterrorsenter kommer ikke til å ha en egen operativ styrke og vil heller ikke ha ansvar for konkrete saker eller operasjoner. Derimot skal senteret bidra til et mer effektivt operativt samarbeid.

NASJONALT OG INTERNASJONALT

Mens PST har ansvaret for etterretning innenfor Norges grense, har Etterretningstjenesten ansvaret for etterretning utenfor Norge. Felles kontraterrorsenter vil hovedsakelig arbeide med problemstillinger hvor informasjon fra både nasjonal og internasjonal etterretning er nødvendig for å danne et helhetlig bilde.

– De to tjenestene jobber ut fra ulike juridiske grunnlag. Utfordringen er hvordan og hvilken informasjon som skal deles mellom tjenestene. Dette er vi i gang med å se nærmere på, sier sjef for Etterretningstjenesten, Kjell Grandhagen.

Kritikk til Justis- og beredskapsdepartementet

Den største og viktigste utfordringen er å sørge for oversikt og helhetlig styring når det gjelder samfunnssikkerhetsarbeidet, heter det.

Høsten 2013 gjennomførte Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) tilsyn med Justis- og beredskapsdepartementet (JD). I tilsynet inngikk også Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (DSB), Politidirektoratet (POD) og to politidistrikter. Tilsynsarbeidet startet kort tid etter regjeringsskiftet 16. oktober.

– Dette er en bra statusrapport. Nå er det min jobb å rydde opp i det som ikke er ryddet opp i tidligere, sier justis- og beredskapsminister Anders Anundsen i en kommentar. Han påpeker at samhandlingen mellom fagavdelingene må styrkes.

– Vi har igangsatt en kjedetankegang der det viktigste målet er å lykkes på tvers av avdelingsgrensene, sier Anundsen.

Rapporten konkluderer med at JDs største og viktigste utfordring er å sørge for oversikt og helhetlig styring, både når det gjelder arbeidet med samfunnssikkerhet på tvers av departementene og departementets arbeid i justissektoren. Tilsynet påpeker også forbedringspunkter tilknyttet styring og organisering, oversikt over risiko og sårbarhet, krisehåndtering og planverk, øvelser, erfaringslæring og informasjonssikkerhet.

Det er igangsatt en rekke tiltak etter terroranslagene 22. juli 2011 for blant annet å følge opp anbefalinger fra Gjørø-kommisjonens rapport. En del av disse tiltakene er utviklingsarbeid som nødvendigvis må ta noe tid, men justis- og beredskapsministeren understreker at arbeidet er høyt prioritert. Det er utarbeidet en oppfølgingsplan som senere skal overseendes HOD. Tilsynet avsluttes først når HOD vurderer at JD har fulgt opp forbedringspunktene.

Generalløytnant Kjell Grandhagen.

Foto: Forsvarets mediesenter

Samhandling forutsetter at vi kjenner hverandre

Rikke Lind er generalsekretær i Rednings-selskapet. Hun har lang erfaring, både som politiker og fra ulike næringslivs-organisasjoner. Lind har vært stortings-representant for AP og senere statssekretær i Nærings- og handelsdepartementet. Hun har dessuten innehatt flere styreverv.

Foto: Redningsselskapet

Det er ikke bare mer penger som skal til for å kunne yte mer og bedre beredskap. Mennesker vil alltid være den viktigste ressursen. Vi er mange som er opptatt av beredskap i Norge, særlig etter Gjørvekommisjonens rapport i 2012. For Redningsselskapet sin del er det særlig spørsmål om samhandling som opptar oss i 2014.

Vår erfaring er at vi har masse uutnyttede beredskapsressurser i Norge. Frivillige organisasjoner utgjør en kapasitet vi mener bør nyttiggjøres i langt større grad enn det gjøres i dag. Utfordringen ligger i å vite at den finnes, når uhellet inntreffer.

For eksempel: Visste du at alle redningsskøytene til Redningsselskapet også er brannbåter? Utstyr som brannpumper og brannkanoner finnes om bord på alle skøytene våre. Vannkanonene rekker ca. 100 meter inn på land, avhengig av vindstyrke. Redningsskøytene kan også levere vann til mannskaper på land og luft til røykdykkere. På grunn av vår tilstedeværelse langs hele kysten, er vi ofte de første til å ankomme et hendelsessted. I sommer har vi ikke bare slukket båtbranner, men også skogbrann på land etter lynnedslag.

Dessverre opplever vi å ikke bli kalt på når ulykker inntreffer, selv om vi har tilgjengelige kapasiteter det er behov for. Enkelte steder kan det virke som om de offentlige beredskapsaktørene ikke har hørt om redningsskøytene. Justis- og beredskapsminister Anders Anundsen har sagt at «vi har hverken forståelse eller tradisjon for å bruke hverandres ressurser. Det finnes en rekke kulturbarrierer, både i det offentlige og i ulike frivillige organisasjoner» (DSBs nyhetsmagasin Samfunnssikkerhet 1/2014). Med andre ord, vi har en jobb å gjøre.

Lokalt redningspersonell må kjenne hverandre for å vite hva man kan utrette sammen. Derfor har Redningsselskapet etablert et samhandlingsprosjekt for å styrke beredskapen. Vi vil at det i alle kommuner skal være naturlig å øve sammen, og dra nytte av hverandres ressurser. Vi vil være flinkere til å informere om hva vi kan

levere, og vi vil inkluderes i lokale beredskapsplaner. Vi vil bli kjent med hverandre, slik at vi lærer hvordan vi samlet får mer effektiv innsats den dagen det behøves. I Oslofjorden har vi i et prøveprosjekt åpnet for kostnadsfrie oppdrag for politiet. Det er en investering for oss, men vi tror det vil bidra til å styrke kunnskapen om hverandre og derfor styrke mulighetene for god samhandling i fremtiden.

Generelt vil vi gjøre det lettere for ulike brann- og redningsvesen å i større grad benytte redningsskøytene som en ressurs. Vi ønsker dialog om stasjonering av redningsskøytene. Og vi vil posisjonere redningsskøytene i brann- og redningsvesenets kartsystemer. Enkle grep for bedre samhandling og dermed bedre beredskap.

Hvordan oppgaver løses når kriser oppstår bør være et sentralt spørsmål når justis- og beredskapsdepartementet skal legge frem tiltak for en bedre beredskap. Vi har god dialog med departementet, og kom med innspill i høringsrunden til brannstudien i februar. Vi ser frem til de politiske forslagene og videre diskusjon rundt disse. Redningsselskapet mener samhandling må være mer forpliktende enn tilfellet er i dag. Det skal ikke være personavhengig om en kommune er godt organisert for beredskap. God samhandling er krevende, og god samhandling må være et krav. Justis- og beredskapsministeren bør kunne kreve av offentlige redningsetater å rapportere på samhandling og beredskapsplaner, der frivillige ressurser synliggjøres, inkluderes i planverk og tas med på øving. Og selvsagt: At det er samsvar mellom planverk og faktiske beslutninger i krisesituasjoner.

Vi er mange som vil bidra for en bedre beredskap i Norge. Vi skal ikke konkurrere med hverandre, men vi skal utfylle hverandre, ved å spille på lag og ved å bidra med det vi er best på. Det beste resultatet kan bare oppnås ved at vi jobber sammen.

TEMA:

AKUTT MEDISINSK BEREDSKAP

Et aktivt samspill mellom mange aktører er grunnlaget for en god beredskap. Svikter det ett sted kan det utgjøre forskjellen på liv og død. Ulikhetene mellom by og land er store. Skal det måtte være slik?

– Den akuttmedisinske kjeden er sterk

– Akuttmedisinen er et nøye planlagt samspill der befolkningen og redningsetatene danner en livsviktig helhet, sier helsedirektør Bjørn Guldvog.

AV JAN ERIK THORESEN

Det er ikke tvil om at vi har en velfungerende akuttkjede her i landet. OECD-rapporten «Health and glance-2011» viser at Norge plasserer seg godt over gjennomsnittet når det gjelder håndtering og overlevelse av alvorlige akutte hendelser som trafikkskader, slag og hjertestans. Det viser at vi har gjort mange riktige prioriteringer og valg, understreker helsedirektør Bjørn Guldvog.

Den store forskjellen mellom Norge og andre europeiske lands akuttmedisinske tilbud er at vi har en godt utbygd kommunal legevakt-tjeneste i tillegg til ambulansetjenesten med bil-, båt-, -fly- og helikopter.

– De regionale helseforetakene har også tatt hensyn til flytid ved etablering av ambulansebaser, for på den måten å oppnå best mulig dekning over hele landet.

I Nord-Norge er i tillegg ambulans-flyberedskapen spesielt utviklet for å sikre hurtig transport og bidra

til god sammenhengende beredskap, fremhever Bjørn Guldvog.

Han opplyser at det store flertall av henvendelser om akutt sykdom eller skade i Norge blir håndtert av kommunal legevakt og ordinær ambulansetjeneste.

– Nasjonale tall viser eksempelvis at 71 prosent av legevaktene rapporterer at lege i vakt alltid, eller oftest, rykker ut ved akutt skade og sykdom. I tillegg skal vi heller ikke glemme at mannskaper fra andre nødetater som brann, politi og redningshelikoptre ofte yter verdifull og noen ganger livreddende førstehjelp. Sagt på en annen måte – Norge har betydelige akuttmedisinske ressurser og folk flest får god og livreddende akutt hjelp. Samtidig arbeider vi kontinuerlig for ytterligere å forbedre våre tjenester innen hele den akuttmedisinske kjede, sier helsedirektør Bjørn Guldvog.

AKUTTHENDELSER I TALL

- 1,9 millioner henvendelser til 203 legevakter
- 630.000 oppdrag med 630 ambulanser
- 9.417 oppdrag med 9 ambulansefly
- 7.526 oppdrag med 12 ambulanshelikopter
- 2.835 oppdrag med 33 ambulansebåter
- 1.214 oppdrag med 6 redningshelikoptre

Skadet pasient hentes ut på helikopterplattformen, Oslo Universitetssykehus.

Foto: Fredrik Naumann

– Umulig å planlegge arbeidsdagen

– Uforsigbarheten kjennetegner en ambulanseleges hverdag. En kan havne nær sagt hvor som helst i ulike typer oppdrag, sier ambulanselege Stephen Sollid ved legehelikopterbasen på Lørenskog.

AV JAN ERIK THORESEN

– Helikoptrene har tre manns besetning; pilot, lege og redningsmann. Legene er alle anestesileger. Redningsmannen har sykepleierutdanning med tilleggsutdanning som eksempelvis dykker, samtidig som han har ervervet seg kunnskaper om hvordan de driftsmessige sider ved helikoptret fungerer. Det er sammensvete team som letter fra basen når ulike typer hendelser skal håndteres. Når vi kommer på vakt aner vi ikke hva som kan skje eller hvor vi måtte befinne oss de neste timene. Det kan være dager da det skjer lite. Da går tiden med til vedlikehold og øving av rutiner. Men så kan vi brått bli kalt ut. Her på Lørenskog, hvor jeg er stasjonert, har vi to helikoptre på vakt hele tiden, forteller Stephen Sollid.

SNAKKER SAMMEN

Tilværelsen om bord i helikoptret kan by på traumatiske opplevelser utenom det vanlige.

– Jo, det forekommer en del situasjoner som er særdeles krevende. Da setter vi oss ned og snakker ut om hvordan vi opplevde krisen, hva vi føler og hvilke tanker vi gjør oss. Vi har stor åpenhet rundt dette. For oss er det lite aktuelt å konsultere en psykolog, som jo ikke har den nærhet til opplevelsen som vi har. Vi har gode erfaringer med måten vi debriefer på, sier Sollid.

GODT UTBYGD, MEN...

Norsk Luftambulans A/S er engasjert ved åtte luftambulansebaser foruten to redningshelikopterbasen.

– Vi må bestemt kunne si at luftam-

bulansetjenesten er godt utbygd i Norge. Men for oss som opplever avstandene fra basen til skadestedet, kunne vi gjerne sett at det innenfor vårt ansvarsområde kunne vært et par baser til på innlandet, nærmere bestemt i nordenden av Mjøsa og i Telemark. Responstiden kan i noen tilfelle bli vel lang. Dessuten ville det ikke gjort noe om flåten ble styrket med et par helikoptre til. Jeg vet at det pågår en løpende debatt rundt den akuttmedisinske beredskap og at det er mye politikk og ulike synspunkter som tilkjennegis. Like fullt må vi se i øynene at nordmenn flest er langt mer mobile enn før. Økt trafikk på veien og på sjøen og økende utøvelse av risikosporter er med på å øke risikoen for at uønskede hendelser kan inntreffe, påpeker ambulanselege Stephen Sollid.

Kommunene er pålagt å ha legevaktordning

Stadig mer vanlig at legevakt organiseres som et samarbeid mellom flere kommuner og plasseres i et lokalsykehus.

Kommunehelsetjenesteloven pålegger alle norske kommuner å ha en legevaktordning. Den skal være et allmenntilgjengelig behandlingstilbud beregnet på akutte tilstander utenom vanlig åpningstid for legekontorene. Tidligere var legevakten bemannet med en allmennpraktiserende lege i hjemmevakt og det var vanlig at legen reiste i sykebesøk hjem til pasienten eller de møttes ved legens kontor. I dag er det mer vanlig at legevakt organiseres som et samarbeid mellom flere kommuner og er plassert i en legevaktssentral. Gjerne i et lokalsykehus.

Legevaktssentralen er vanligvis bemannet med en eller flere leger og en eller flere sykepleiere. Det er vanligere at de dårlige pasientene hentes med ambulans til legevaktssentralen enn at legene reiser ut til pasienten.

SAMARBEID MED FASTLEGEN

På legevakten er det et tett samarbeid mellom legevaktlegen og pasientens fastlege. Det er ikke et skarpt skille mellom hvilke oppgaver som ligger til fastlegen og hvilke legevakten bør ta seg av. Hovedregelen er at legevakten skal gjøre det som av medisinske grunner ikke kan vente til fastlegens

kontor åpner. Ofte vil det være behov for oppfølging hos fastlege etter et legevaktbesøk.

AMK-SENTRALEN VIKTIG

AMK-sentralen er mottaker av henvendelser til medisinsk nødnummer 113 og skal håndtere henvendelser når det står om liv. Den skal bl.a. varsle og videreformidle anrop til legevakt og andre nødteater. Legevakten rekvirerer ambulans via AMK-sentralen og kan be om organisert medisinsk støtte i krevende situasjoner, eksempelvis luftambulans og fødselshjelp.

Foto: Oslo universitetssykehus

– Å drifte et akuttmottak krever god planlegging

– Vi må være på tå hev hele tiden. Det dreier seg om en dynamisk prosess med store utfordringer, sier konst. Avdelingssjef for akuttmedisin, Rashif Faiz, og konst. Seksjonsleder for AMK ved Ahus, Gry Connie Baardseth.

Det er stor forskjell på akuttmottakene på norske sykehus. Trygge Samfunn har besøkt et av de største, Ahus på Lørenskog i Akershus fylke.

– Faktisk er vi landets største akuttmottak i antall pasienter. På ett døgn kan opptil 170 pasienter bli mottatt, utredet og eventuelt innlagt på en av sykehusets avdelinger. Mange tror at det dreier seg om personer som ankommer med blålys og sirener, men disse utgjør bare noen få prosent. Langt de fleste er på forhånd blitt mottatt og vurdert av fastlege og/eller legevakt for så å bli videresendt til oss her på Ahus, forteller Kashif Faiz og Gry Connie Baardseth.

De opplyser at pasientene kommer i grupper, oftest på formiddagen etter at fastlegene har åpnet sine kontorer.

– På akuttmottaket blir de møtt av lege og sykepleier som gjør de første

undersøkelser og vurderer den enkeltes situasjon. Avhengig av tilstanden vil pasientene enten bli flyttet til ulike sengeposter ved sykehuset, bli utskrevet eller eventuelt videreformidlet til andre behandlingsinstitusjoner, sier Gry Connie Baardseth.

REGISTRERES INN

Ved innregistreringen sørges det for at pasientopplysningene er i orden. Så følger en fast screening i forhold til multiresistente bakterier. De fleste sykehus bruker et system der en bestemt sykepleier følger pasienten.

– Det blir foretatt nye vurderinger i de tilfeller der en pasient blir dårligere etter at de er kommet inn. I utgangspunktet spiller sykepleieren en sentral rolle. Vi snakker om ulike kompetansetrinn og nøkkelbegreper som «merkelapp», hastegrad, prioritering, sortering og behandling. Dette krever logistikk innover i sykehuset og setter krav

til samspill og samarbeid. Å drive et akuttmottak er en dynamisk prosess med forankring i et godt arbeidsmiljø, påpeker Gry Connie Baardseth.

MOBILISERINGSSYSTEM

Det bør aldri være fullt på alle sengeposter. Noen plasser må alltid være i beredskap.

– Vi har et mobiliseringssystem som trer i kraft ved store hendelser og kriser. Et beredskapsteam organiserer hasteinnkalling av nødvendig fagpersonell. Vi har gode planer og øver og evaluerer ofte. Sykehusets beliggenhet nær grensen til hovedstaden og kun få mil fra Gardermoen, tilsier at vi kan komme til å spille en svært viktig rolle om det skulle inntreffe uønskede hendelser av stort format. Vi er forberedt på alt. På Ahus er det rundt 120 ansatte i og rundt selve mottaket. Alle står klare til innsats når alarmen måtte gå, sier Kashif Faiz.

HALVPARTENE AV AMBULANSENE KOMMER FOR SENT

Lav bemanning og lang utrykningstid går ut over pasientenes liv og helse, mener eksperter.

Foto: Oslo universitetssykehus

Når ambulansen manøvrerer seg frem med fulle sirener i trafikkerte bygater, går det tilsynelatende fort, men faktum er at under halvparten av akuttoppdragene når frem innen tolv minutter, som er det anbefalte minstekrav.

MANGLER FOLK OG RESSURSER

– Ambulansetjenesten trenger en sterk økning i grunnbemanning og flere biler i beredskap, sier Roy T. Nilsen, som er hovedtillitsvalgt i Delta, arbeidstakerorganisasjonen for ambulanspersonell i Oslo og Akershus.

– De fleste er ikke klar over at en pasient som får hjertestans i Oslo Øst burde fått ambulans innen åtte minutter. Men selv der, knutepunktet for ambulansetjenesten, er vi

ikke i nærheten av responstiden. At ikke pasientene får godt nok tilbud er også en stor belastning for ambulanspersonellet. I interne rapporter kommer det frem at sykefraværet skyldes en presset driftssituasjon. De foreløpige tallene for 2013 viser en økning i antall oppdrag for ambulansetjenesten på ti prosent sammenliknet med året før. Aktivitetsnivået har økt tilsvarende en døgnbil uten at vi har fått økte ressurser, forteller Nilsen.

FORSKJELL PÅ LIV OG DØD

Mye tyder på at forholdene ellers i landet heller ikke er så bra som de burde være. Mads Gilbert, som er klinikkoverlege ved Universitetssykehuset Nord-Norge, peker på resultatene av en studie av responstid som viser at bare to av 28 kommu-

ner oppfylte Helsedepartementets anbefalte krav til responstid.

– Jeg skulle gjerne sett at responstidene var «skal»-krav fra myndighetene, slik som brannvesenet har. Bilambulansene er jo selve ryggraden i lokalsamfunnet. Responstiden kan ha avgjørende betydning på minutt- og sekundnivå. Det gjelder spesielt akutte pustevansker i forbindelse med trafikkulykker og hjertestans, fremhever Gilbert.

UTREDNINGER PÅ UTREDNINGER

Mangelen på innføring av krav om responstid er noe av det Roy T. Nilsen er mest skuffet over.

– Hvor mange minutter et slikt krav skal være på kan diskuteres, men det er åpenbart at en ikke kan fortsette med utredninger i det uen-

delige. Storbritannia, New Zealand, USA og Australia har alle innført responstidskrav allerede på 1990-tallet. De har brukt det til noe nyttig. Når de skulle følge et tidskrav måtte de kartlegge tiden de brukte. De utviklet faglig sterke IT- og statistikk-miljøer. De brukte kunnskapen til å bedre beredskapen og dimensjonere tjenesten. Norge har gått glipp av den utviklingen, sier Roy T. Nilsen.

UTREDNING OM RESPONSTID

NOU 1998:9 «Hvis det haster?... faglige krav til akuttmedisinsk beredskap» var den første utredningen som kom med anbefalinger om krav til prehospital responstid. Ved akuttoppdrag var målet at 90 prosent av befolkningen i byer og tettsteder nås innen 12 minutter, og 25 minutter i griskrendte strøk. Utredningen hadde også som mål at innen fem år skulle tidsfristen være åtte minutter i tettbebygde strøk. Med tettbebygde strøk mente man 10. – 15.000 innbyggere eller mer. Ved hasteoppdrag var målet at 90 prosent av befolkningen i byer og tettsteder skulle nås av ambulansen inn 30 minutter og 40 minutter for griskrendte strøk innen tre år. Målet var at det innen fem år skulle være 20 minutter i tettbebygde strøk.

Stortingsmelding nr. 43 2000 Om akuttmedisinsk beredskap gjentar anbefalingen og ser som minimumskrav at ambulanseområder med befolkning under 8.000 kan ha kombinert tilstede- og hjemmevakt. Aktiveringstid skal være innenfor ti minutter ved hjemmevakt. Ambulanseområder med befolkning over 8.000. tilstedevakt hele døgnet med minimum en bil.

Sintef-rapport i 2002: «Økonomiske konsekvenser av nye krav til responstider i ambulansetjenesten» beregnet at det ville koste 224 millioner kroner mer årlig med Akuttutvalgets foreslåtte responstider for ambulansetjenestene. Rapporten ble laget på oppdrag av Sosial- og helsedirektoratet.

I Forskrift om krav til akuttmedisinske tjenester utenfor sykehus, forskrift nr. 252 2005 heter det at Nytt akuttutvalg i oktober 2013 skal utrede hvordan akutte sykdommer og skader skal håndteres før folk kommer på sykehus. En rapport skal leveres innen to år.

FORSVARETS 330-SKVADRON:

En viktig del av luftambulansetjenesten

Sea King flyr med et mannskap på seks, hvorav en er anestesilege.

Forsvarets 330-skvadron samarbeider tett med luftambulansetjenesten. Helikoptrene kan fly med null sikt. Bildene kommer fra et avansert kamera som er festet under helikoptret. Sea King er de eneste i luftambulansetjenesten som har slike. Derfor brukes 330-skvadronen ofte til redning og søk. Samtidig kan de også se på skjermen hva slags tilstand pasienten er i. Åpenbare fordeler i situasjoner der akutt behandling er påkrevet. De har bårplass til seks og kan fly opp mot 30 personer i en redningsoperasjon. I 2013 ble Sea King benyttet til 1.360 luftambulanseoppdrag med pasienter.

Det er seks avdelinger i 330-skvadronen med redningshelikoptre av typen Sea King, fordelt på Banak, Bodø, Ørlandet, Florø, Sola og Rygge. Ofte er Sea King nærmeste ressurs og derfor uunnværlig når det inntreffer kritiske situasjoner, ikke minst når værforholdene er vanskelige.

Foto: Fredrik Naumann

Foto: Redningssekskapet

SUPPLEMENT FRA DE FRIVILLIGE

De såkalte suppleringsambulanser er biler som eies og bemannes av frivillige, som Norges Røde Kors Hjelpekorps og Norsk Folkehjelp Sanitet. Disse bilene er et supplement til den ordinære tjenesten og tar seg av mindre alvorlige oppdrag. Personellet har vanligvis noe begrenset kompetanse, men kan gi oksygen, bruke hjertestartere og sørge for bandasje-ring. Disse bilene brukes ofte til beredskap ved idrettsengasjementer og gir mulighet for inntekter til de frivillige organisasjonene.

MÅ TÅLE KREVENDE VÆRFORHOLD

I den nordligste delen av landet spiller ambulansébåten en sentral rolle. Den er spesialbygd for syketransport og er hurtiggående samtidig som den bør tåle værforholdene i området den opererer i. En ambulansébåt er utstyrt for transport av sykebåre og gjerne bemannet med lege eller annet helsepersonell som sykepleier eller jordmor.

Langs kysten og i øysamfunn må helsepersonellet transporteres i legebåt. I tillegg til lege er transport av sykepleier og jordmor aktuelle oppgaver. Dessuten har en legebåt gjerne plass til sykebåre slik at den kan tjene som ambulansébåt. En del småsteder langs kysten har legetjeneste ved at legebåten anvendes som legekontor enkelte dager i måneden.

Den store utfordringen ved konstruksjon av en legebåt er å finne den optimale balansen mellom kravene til høy fart og stor sjødyktighet.

PSYKIATRISK AMBULANSE VIKTIG I GITTE SITUASJONER

Flere norske byer har tatt i bruk såkalte psykiatrisk ambulanse. Ordningen er opprettet for å unngå at psykisk syke pasienter skal bli transportert av politiet. Disse ambulansene er annerledes innredet enn vanlige ambulanser. Bilen har ingen instrumenter eller konsoller på innsiden, dels på grunn av sikkerhet og dels for å begrense stimuli. Mange inntrykk, eksempelvis av utstyr, kan skape uro hos psykisk ustabile pasienter. De fleste psykisk syke pasienter kan transporteres sittende. Derfor er det installert en ekstra stol i behandlingsrommet. Denne type ambulanse har også båre og kan derfor også benyttes som vanlig ambulanse.

Den er bemannet med psykiatriske sykepleiere som er spesialister i håndtering av psykisk syke mennesker.

FORFLYTTES I INTENSIVAMBULANSER

Overflytting av pasienter kan skje i de såkalte intensivambulanser. Dette er store biler, ofte med plass til to båre. De er utstyrt med mobile intensivenheter og brukes primært til overflytting av pasienter som krever mye utstyr. Disse bilene er dimensjonert og utstyrt for å kunne kjøre rett inn på et av Forsvarets Herculesfly, som så kan frakte hele bilen til bestemmelsesstedet. Eksempelvis benyttes dette dersom det er nødvendig å overføre en pasient fra Østlandet til brannskadeavsnittet på Haukeland i Bergen. Intensivambulansene kan, etter behov, være bemannet med intensivsykepleier, anestesileger og ambulansarbeidere.

Forsvarets Hercules-fly spiller en viktig rolle.

Foto: Forsvarets mediesenter

NØDNETT STYRKER DEN AKUTTMEDISINSKE BEREDSKAP

Den nye teknologien bedrer samhandlingen i helsetjenesten og styrker kommunikasjonen med andre nødetater.

Foto: Forsvarets mediesenter

En veltrimmet og effektiv akuttmedisinsk kjede krever god kommunikasjon og strukturert samordnet innsats. Selv om nødnettet ikke er ferdig utbygd før mot slutten av 2015, har det lenge vært i bruk i store deler av landet etter hvert som basestasjonene er kommet på plass. Så langt rapporteres det at erfaringene er svært gode. Ikke bare legger den nye teknologien til rette for vesentlig bedre samhandling i helsetjenesten som sådan, men styrker også samvirket med de andre nødetatene.

TIDLIG HJELP

Når en ulykke inntreffer kan den enheten som først ankommer skadestedet umiddelbart kommunisere med andre aktører. På den måten kan en sikre tidlig hjelp til trengende pasienter. Bruk av felles talegrupper i nødnett på vei ut til hendelsesstedet sørger for løpende oppdatering av opplysninger fra

den som ankommer først. Det innebærer rask situasjonsoversikt og mulighet for å foreta vurdering av hva som er riktig tiltak eller behandling. Ambulansepersonell som er tilstede hos pasienten kan få støtte fra leger på vakt eller fra spesialister på sykehus. Nødvendig behandling kan iverksettes raskt og færre trenger å bli fraktet til akuttmottak og innlegges der.

NYE OPERASJONSSENTRALER

Når Nødnett er ferdig utbygd skal det være installert til sammen rundt 300 nye operasjonssentraler, AMK-sentraler og akuttmottak. Ambulanser, helikoptre og båter skal ha kjøretøy-monterte radioer, mens ambulansepersonell og leger i vaktordning skal ha håndholdte radioterminaler. På denne måten kan akuttmottakene, ambulansetjenesten og legene i legevakttjenesten arbeide sammen og utnytte hverandres kompetanse.

AVSTAND IKKE AVGJØRENDE

I Helsedirektoratet har en lagt sterk vekt på opplæring av brukerne. Det pågår løpende en felles instruktør-opplæring mellom politi, brann og helse. Nødnettinnføringen skal etterlate seg en permanent struktur for å sikre høy kvalitet på opplæringen av nye medarbeidere, også etter at prosjektfasen er over.

– Med Nødnett får AMK umiddelbar oversikt over tilgjengelige ressurser. En er ikke avhengig av hvor nært sykehuset er. Fremtidsutfordringen er hvordan en kan behandle pasienten trygt og effektivt der vedkommende bor. Nødnett har også åpnet muligheten for at en lettere kan avbryte en utrykning dersom situasjonen skulle tilsi det, sier avdelingsdirektør Steinar Olsen i Helsedirektoratet.

– Det går en svekkelse gjennom landet

– Sentraliseringsiveren er større enn omsorgen for pasientene. Helse og omsorg var bedre før. Skal det bli levelig i utkantstrøk, må fullverdige lokalsykehus, lokale legevakter og ambulansene våre selvsagt bestå, mener Gunn-Berit Fjølslid, aktiv KFB-representant i Buskerud.

AV JANERIK THORESEN

Langt nær alle er tilfreds med den medisinske beredskapen her i landet. En av dem er Gunn-Berit Fjølslid. Hun har levd halve livet i Drammen og flyttet senere til Uvdal i Numedal. Helsemessige årsaker har gjort det nødvendig for henne ved flere anledninger å benytte akuttmedisinske tjenester ved astmanfall- og lungeplager. Hun har følt ulikheten i tjenestetilbudet mellom by og land på kroppen.

– Da jeg bodde i Uvdal kom det en vakthavende lege hjem til meg på kort varsel. Senere ble det oppmøte på Rødberg legekantor hvor jeg ofte ble behandlet akutt og slapp lang reise til Kongsberg sykehus, alternativt at jeg ble hentet i ambulans og kjørt de 11 milene til sykehuset. Faktum er at det gode liv, helsemessig sett, har vært på landet. Der fikk jeg alltid rask hjelp. Dette fungerte bra i en årrekke før

raseringen av bygde-Norge begynte. Det oppleves ikke slik, forteller Gunn-Berit Fjølslid.

– Kongsberg sykehushus har lenge vært gjenstand for nedskjæringer og foreslått nedlagt. Akuttmedisinsk beredskap ble flyttet til Drammen. Fra øverst i Uvdal ville det bli 17 mil og over to og en halv times kjøring. Befolkningen har kjempet for å bevare lokalsykehuset på Kongsberg med folkemøter, fakkeltog og store protester i media, sier Gunn-Berit Fjølslid.

SPONTAN TVERRPOLITISK PROTEST

Våren 2013 ble det fattet et vedtak om et interkommunalt samarbeid med Kongsberg og Numedals-kommunene.

– Reaksjonene ble sterke. De som

hektisk møtevirksomhet, brevskrivning og faktaopplysninger til kommunestyret snudde de. I desember i fjor ble det vedtatt at vi fikk beholde lokal legevakt ett år til. Det er ikke tvil om at den lokale legevakt på Rødberg har reddet liv. Derfor gir vi oss ikke før lokal legevakt er permanent på Rødberg, understreker Gunn-Berit Fjølslid.

DÅRLIGERE TILBUD.

Samtidig som flytting av den lokale legevakt kom på dagsorden, ryktes det at Rødbergs eneste ambulans med 24-timers vaktsentral skulle nedlegges.

– Over tyve illsinnte og kampklare numedøler dro sporenstreks i buss til Drammen og troppet opp på Vestre Vikens styremøte der saken skulle

«En underskriftskampanje fikk enorm oppslutning. Etter hektisk møtevirksomhet, brevskrivning og faktaopplysning til kommunestyret snudde de»

bor lengst unna ville nå få 13 mil for å komme seg til legevakt på Kongsberg. Under dårlige kjøreforhold, flom, ras og veiarbeid vil turen kunne ta minst to timer i tillegg til ventetiden på Legevakta. Værforholdene tillater heller ikke alltid henting med helikopter. Befolkningen dannet spontant en tverrpolitisk gruppe, «Innbyggerinitiativgruppa for lokal legevakt». En underskriftskampanje fikk enorm oppslutning. Etter

behandles. Dette gjorde nok inntrykk, for vi fikk beholde ambulansetilbudet enn så lenge. Eksempelene fra vår kommune er bare ett av mange. Nylig var det protestaksjon foran Stortinget mot nedleggelse av sykehusene på Rjukan og i Kragerø. Det er tvingende nødvendig at folk engasjerer seg. At det dreier seg om liv og død er det ingen tvil om, sier Gunn-Berit Fjølslid.

KFBS KVINNEKONFERANSE 2014

«Kvinnekonferansen 2014» vil finne sted torsdag den 13. november på Den gamle krigsskolen (T-10) i Oslo.

Årets tema vil være «Jenter i Forsvaret – hvorfor allmenn verneplikt?» En vil ta for seg hvorvidt Forsvaret er godt nok forberedt, utdanningsmuligheter og karrieremuligheter.

Nettverk for kvinnelig befall og Norges Lotteforbund er KFBs medarrangører på årets konferanse.

Program vil bli lagt ut på www.kfb.no

«FOREBYGGENDE SEILAS» I TRONDHEIM

Fylkeskontakt Liv Aasen Mjelde og Kari Vordahl fra KFB Sør-Trøndelag stilte som frivillige i tre dager sammen med representanter fra Redningsselskapet på arrangementet «Forebyggende seilas» i Trondheim 19.–21. mai.

Arrangementets formål var å gi barn i skolealder innføring i sjøveit, for der ved å forebygge ulykker. Til sammen deltok ca. 1.000 jenter og gutter fra Trondheimsskolene.

Av temaer på programmet kan nevnes redningsutstyr i båt, livredning, livbøyekasting, roing, knuter og stikk.

Arrangementet ble en fin markering, både av Redningsselskapet og KFB.

Foto: Ivar Thoresen

KFB TAR VARE PÅ HJELPEMANNSKAPENE

Mange KFB-representanter gjør en uvurderlig innsats i lokalsamfunnet når det trengs. Ikke alt er like synlig for omgivelsene. Grete Langodden i Alvdal har en avtale med politiet om bistand når spesielle hendelser inntreffer. For en tid siden ble hun oppringt av lensmannen klokken 03.30 på natten i forbindelse med en leteaksjon etter ei 14 år gammel jente. Spørsmålet var om KFB på kort varsel kunne kaste seg rundt og sørge for nødvendig forpleining til et letemannskap som i løpet av natten ble til rundt 40 personer.

I løpet av en times tid fikk Langodden med seg KFB-kollega Wenche Raabe og Line Morønning på Spar Alvdal. Sammen sørget de for at mat og drikke sto klart i kantina på kommunehuset dit letemannskapene kom i puljer.

Det hører med til historien at den savnede 14-åringen ble funnet i god behold.

KFB ØVDE FN-PERSONELL

FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) trener årlig personell fra ulike steder i verden som senere skal lede hjelpeinnsatsen i internasjonale kriser. Opplæringen finner sted på Sivilforsvarets øvelsessenter på Starum. I år sendte FN 40 personer, som senere skal sendes ut i aktiv tjeneste. KFBs rolle er å være rollespillere og bidra til at øvelsen blir så realistisk som mulig.

– Vi spilte flyktninger som hadde «flyktet» fra Sør-Sudan til Uganda der vi hadde slått oss ned i skogen. Der ble vi inndelt i to stammer som ikke var så gode venner. Vi kranglet og forsøkte å stjele både mat, vann og ulltepper fra hverandre. Det var 14 rollespillere fra KFB i tillegg til ungdommer fra en videregående skole og et musikkorps. Vi var utkledd og spilte våre roller på en helt ut realistisk måte. Til sammen var vi 50 rollespillere. Det var interessant å se hvor forskjellig de fire gruppene med UNHCR-personell taklet å komme til leiren vår, forteller Wenche Rolstad, fylkeskontakt i KFB Oppland.

Foto: Privat

Kommandørkaptein Gerd Anne Tetlie er den første kvinnelige Sjef for Befalsskolen for Sjøforsvaret. Veien dit har vært en spennende reise. – Jeg har alltid likt utfordringer. Å være leder er både krevende og utviklende. Samtidig som jeg leder andre, lærer jeg selv mye. Det er flott å se så mange fine ungdommer søke seg til Forsvaret, sier hun.

AV JAN ERIK THORESEN

EN BESLUTTSOM ROLLEMODELL

Med to eldre brødre var det ikke rart at Gerd Anne fikk noe å strekke seg etter. Den gang var det slik at jentene skulle vise at de dugde på områder der guttene nærmest hadde enerett. Så da brødrene kom i Kongens klær tenkte lillesøster som så at hun ikke kunne være noe snauere. Etter videregående gikk ferden til Sverige der hun utdannet seg til elektroingeniør ved Göteborg Tekniske Institutt.

– Det var ikke lett å få en sivil jobb som elektroingeniør den gang, men jeg visste at Sjøforsvaret trengte ingeniører. Jeg søkte Befalsskolen som den gang lå ved Karljohansvern i Horten. Siden jeg allerede var ingeniørutdannet ble det et halvt år i en klasse med folk som hadde tidligere erfaring fra Forsvaret. Så ble jeg ansatt som elektronikk- og våpen offiser ved 22. MTB-skvadron ved Olavsvern i Tromsø. Her var jeg eneste jente blant 140 menn på ulike båter. Det var tøft, men utrolig lærerikt. Som eneste kvinnelig offiser ble

jeg jo ganske synlig og jeg la meg kraftig i selen for å unngå å gjøre feil. Vi seilte mye nordpå og det var ikke alltid godvær, for å si det slik. Samholdet om bord var veldig bra. Alle var vi avhengige av hverandre. Etter to flotte år Nordpå, jobbet jeg ett år med undervisning før jeg begynte på Sjøkrigsskolen, forteller Gerd Anne Tetlie.

TJENESTE UTENLANDS

I 1995 ble hun nestkommanderende i sambandstroppen ved den norske

veksling og bombenedslag ikke langt fra leiren vi bodde i. Etter hvert vendte en seg til det og det bød ikke på noen problemer å utføre de daglige gjøremål. Jeg vil beskrive tiden i Sør-Libanon som interessant og utviklende, sier Tetlie.

Like fullt bestemte hun seg for å forlate Forsvaret for en periode. I tre år var hun ansatt i sivil stilling i Nera, som den gang var norsk produsent av telekommunikasjonsutstyr. Men savnet etter miljøet i Forsvaret fornektet seg ikke.

«Vi er heldige som får fremtidige offiserer som ikke bare er faglig dyktige, men som også er topp motiverte»

Unifil-bataljonen i Sør-Libanon.

– Det var viktig for meg å få oppleve nærhet til en væpnet konflikt-situasjon og hvordan jeg ville mestre det. Rett som det var hørte vi skudd-

– Jo, da, jeg ville tilbake og tiltrådte en stilling som prosjektmedarbeider ved Forsvarets logistikkorganisasjon der jeg arbeidet med det norske utviklede sjømålsmissilet NSM,

Foto: Forsvarets mediesenter

også kalt Joint Strike Missile eller JSM. Ledelse og lederutvikling er hjertesaker for meg og jeg slo til da det åpnet seg en stilling som veileder innen lederutdanning ved Sjøkrigsskolen. Her ble jeg i fire år og var også sterkt engasjert i lederutvikling for kvinner, forteller Gerd Anne Tetlie.

Igjen ble det et utenlandsopphold. I 2009 virket hun et halvt år som sjef for det nasjonale støtteelementet for fregatten Fridtjof Nansen i Adenbukta. Før hun ble utnevnt til sjef for Befalsskolen for Sjøforsvaret arbeidet hun fem år ved Marlog (Marinens logistikk våpen), det siste halvåret som sjef.

GJENNOMFØRE MÅLENE

Gerd Anne Tetlie har alltid satt seg høye mål og stått på for å nå dem. Det krever besluttsomhet, konsentrasjon og vilje. Og, ikke minst, ydmykhet for detaljene. Underveis skal en evne å omgås mennesker og se sine oppgaver som en del av en helhet.

– Etter som tiden har gått har

interessen for lederutvikling og ledelse økt i takt med at jeg har kunnet bruke min kompetanse og erfaring for å veilede andre. Jeg har utfordret meg selv og sett at jeg kan fungere bra som leder, ikke minst fordi jeg er glad i mennesker. Å iverksette tiltak der folk samarbeider som et velfungerende team gir meg mye. Når jeg ser meg rundt på på Befalsskolen og den entusiasme elevene legger for dagen, tenker jeg at vi har mye flott ungdom her i landet. Vi er heldige som får fremtidige offiserer som ikke bare er faglig dyktige, men som også er topp motiverte. Jeg føler jeg er privilegert som får anledning til å være med i en slik prosess og ikke minst lede den, sier kommandørkaptein Tetlie.

STORT NETTVERK

Som rollemodell for kvinner som vil søke seg til Forsvaret mener hun at en må kvitte seg med enkelte myter.

– Jeg er gift og har mann og to døtre på ti og femten år. Forsvaret

Fregatten Fridtjof Nansen på tokt.

legger til rette for at en skal kunne leve et naturlig familieliv. Det er en myte at kvinner ikke kan jobbe i Forsvaret fordi de før eller siden skal føde barn. Tvert om vil jeg si. Forsvaret strekker seg nok adskillig lenger enn det en sivil arbeidsgiver vil kunne gjøre. Selv har jeg arbeidserfaring både fra sivil og militær sektor og vet hva jeg snakker om. Jeg kan bare si at de muligheter Forsvaret kan tilby, er unike. Selv har jeg fått realisert mine ønsker om å kunne arbeide med spennende og utviklende oppgaver i et samspill med gode medarbeidere. Ved å kunne søke seg til ulike steder i landet og treffe nye mennesker får en et stort nettverk i tillegg til at nye oppgaver gir ny inspirasjon. Kvinneandelen i Forsvaret er altfor lav. Det er bare å ta ufordringen og søke. Jeg er selv et eksempel på at det så absolutt nytter, sier Gerd Anne Tetlie entusiastisk.

NYTT fra medlemsorganisasjonene

Foto: Redningssekskapet

BÅTTYVER PÅ KROKEN

En dag i begynnelsen av juli fikk redningsskøyta Stormbull i Stavern melding fra Hovedredningsentralen om en båt som sto fast på et skjær. Vel fremme ved havaristen ble det straks klart at de to mennene som var om bord ikke var særlig båtvanne. Underveis til Stavern med båten på slep ble Hovedredningsentralen varslet. På kaien sto politiet og ventet. Den havarerte båten, en 28-fots cabin cruiser med verdi på rundt en million kroner, var nemlig meldt stjålet fra Øvre Lågen Båthavn. De to ombord viste seg å være gamle kjente av politiet. Dermed bar det rett i arresten, skriver Østlandsposten.

SJOKKERT OG RYSTET

Leder i Norges Kvinne- og familieforbund, Elisabeth Rusdal, legger ikke fingrene i mellom når partileder Trine Skei Grande i Venstre argumenterer mot kontantstøtten.

– Kontantstøtten ble innført for å gi småbarnsforeldre en økonomisk valgfrihet – barnehage eller omsorg selv for egne barn. Den ble ikke innført for å bedre integreringen. Debatten rundt integrering kom først mange år senere og er en helt annen debatt! Fra dag en har kontantstøtten vært angrepet, for ikke å snakke om de kvinnene som har valgt å være kontantstøttemottakere. De har fått beskyldninger som at de er snyltere, ikke vet sitt eget beste og at de er dumme, dovne og late. Det eneste edrue som kommer fra konstantstøttens motstandere er at de som velger konstantstøtte eller redusert tilknytning til arbeidslivet for en periode, blir pensjonstapere, men dette kan jo la seg ordne. Det er bare spørsmål om politisk vilje til å se løsninger. Høylytt snakkes det mot konstantstøtten, øredøvende taushet blir det når det inviteres til å se på løsninger når det gjelder pensjon! Da er ikke likestilling så viktig lenger, sier en engasjert Elisabeth Rusdal.

En høyaktuell bok!

Bli med på et unikt streiftog gjennom en spennende tidsepoke. Må leses av alle som er opptatt av landets sikkerhet i bredt perspektiv.

«Kvinnenes forsvarshistorie 1990–2010, bind II» kan bestilles hos Kvinners Frivillige Beredskap (KFB) på kfb@kfb.no eller telefon 22 47 82 60. Pris kr 300. Porto kommer i tillegg.

NY SÆRAVTALE FOR INTERNASJONALE OPERASJONER

Med virkning fra 1.juli i år er det inngått en ny særavtale for INTOPS. På Personellforbundets hjemmeside kan en lese at det måtte 10 forhandlingsmøter til før avtalen var et faktum. Personellforbundet er imidlertid ikke fornøyd med at misjonstillegget igjen er blitt splittet opp i tre ulike satser. Det er også andre deler av avtalen der Personellforbundet ser at de med høyest lønn får de største tilleggene. Derfor ble det lagt til en protokolltilførsel om at en ikke synes at risiko og belastning gjenspeiles godt nok. Personellforbundet fikk imidlertid ikke gjennomslag for at de som er mye ute av leir skulle få et høyere tillegg.

«For dem som reiser på kortere oppdrag har vi fått inn at det gis en fridag når det jobbes på oppdrag inntil 15 dager. Dette er et skritt i riktig retning», skriver Personellforbundet på sin hjemmeside.

LOTTEFORBUNDET INNSTIFTER ANERKJENNELSESPRIS

Anerkjennelsesprisen er ny av året og skal tildeles kvinner som gjennom sin tjeneste i eller for Forsvaret, har gjort en innsats som nødvendigvis ikke har gitt den anerkjennelse de fortjener. Prisen består av et norsk spesialdesignet sølvsmykke som symboliserer kjærlighet til landet og menneskene og stolthet over å være norsk, ansvaret for hjemmet, styrke og mot. Dette deles ut sammen med et anerkjennelsesbevis.

Prisen skal utdeles årlig, første gang på Lottekonferansen i høst.

– Vi ønsker at dette skal være et ledd i vårt arbeid med å skape et positivt omdømme om Forsvaret generelt og inspirere unge jenter til innsats, sier forbundsleder Line Raustein i Lotteforbundet.

KFB er et samarbeidsorgan
for følgende landsomfattende
humanitære, kulturelle og
faglige organisasjoner:

NEGOTIA

NETTVERK FOR
KVINNELIG BEFAL (NvKB)

NORGES KVINNE- OG
FAMILIEFORBUND (K&F)

NORGES LOTTEFORBUND (NLF)

PERSONELLFORBUNDET (Pefo)

REDNINGSSKAPET (RS)

HOVEDSTYRET

LEDER

Anne-Lise Johnsen

styreleder@kfb.no

NESTLEDER

Geirhild Snildal Engen

gsengen@hotmail.com

MEDLEMMER

Anne-Sophie W. Bondeson (K&F)

bondeson@yahoo.no

Line Wigdal Raustein (NLF)

forbundsleder@lottene.no

Synnøve Lohne-Knudsen (NEGOTIA)

slk@negotia.no

Irene V. Simonsen (RS)

irene.v.simonsen@gmail.com

Miriam Weierud (NvKB)

mweierud@gmail.com

Inger Løwen (Pefo)

inger.lowen@pefo.no

SEKRETARIATET

ORG. SEKR. / DAGLIG LEDER

Hanne Guro Garder

hanne.garder@kfb.no

SEKRETARIATSMEDARBEIDER

Hilde Andrea Johansson

hilde.johansson@kfb.no

REDAKTØR

Jan Erik Thoresen

redaksjon@kfb.no

FYLKESKONTAKTER

AUST-AGDER

Gro Jareid
976 34 035
ghj.eid@gmail.com

HORDALAND

Bjarnhild Hodneland
928 93 155
bhodneland@gmail.com

OSLO OG AKERSHUS

Marita Pettersen
901 86 949
maritahp@gmail.com

SØR-TRØNDELAG

Liv Aasen Mjelde
905 38 051
l-aamjel@online.no

VEST-AGDER

Borghild Allende
994 78 353
borgall@online.no

BUSKERUD

Kari Harm
917 28 547
kaharm@online.no

MØRE OG ROMSDAL

Anne-Lise Johnsen
412 48 664
anlijohnsen@gmail.com

ROGALAND

Olaug Tveit Pedersen
913 82 124
olaug.t.pedersen@lyse.net

TELEMARK

Åsne Fjeld
971 18 822
aasnesfjeld@gmail.com

VESTFOLD

Solfrid Bergan
975 34 676
godt.salg@start.no

HEDMARK

Grete Nordbæk
970 61 098
greno10@online.no

OPPLAND

Wenche Rolstad
402 44 896
wrwenche@gmail.com

SOGN OG FJORDANE

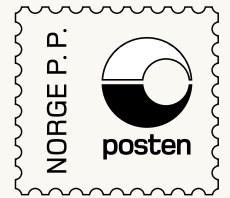
Nina C R Solvi
926 67 111
ncathri@online.no

TROMS

Emmy Iversen
977 62 598
emmyiversen@yahoo.no

ØSTFOLD

Inger Rognehaug
908 56 626
rognehau@online.no

LOKAL ULYKKESFOREBYGGING

Et samarbeid mellom Vegdirektoratet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Sjøfartsdirektoratet, Skadeforebyggende Forum og Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap har resultert i utgivelse av et hefte om lokal ulykkesforebygging. Det har fått navnet «Lokal ulykkesforebygging – systematisk og tverrfaglig arbeid» og skal vise hvordan kommunenes arbeid med forebygging av ulykker kan styrkes gjennom samarbeid, kunnskap, målrettede tiltak og gode prosesser.

I heftet presenteres kommunens ulike roller og oppgaver innen det ulykkesforebyggende arbeid, aktuelle arenaer for tverrfaglig samarbeid, eksempler på tiltak og integrering av arbeidet i kommunens plan- og styringssystemer.

«Lokal ulykkesforebygging – systematisk og tverrfaglig arbeid» foreligger som PDF-fil og kan lastes ned fra www.dsb.no

HJELPER DE SYKESTE ELLER MEST ALVORLIG SKADDE

Foto: Forsvarets Medisenter

Siden 1988 har luftambulansetjenesten vært organisert som en nasjonal statlig tjeneste. Ansvar for den operative driften har de senere år ligget til de fire regionale helseforetakene. I 2004 gikk disse sammen og dannet et ansvarlig selskap; Luftambulansetjenesten ANS.

Opgaven er å koordinere de medisinske hensynene og påse at luftambulansesflåten er en god plattform for å drive

medisinsk virksomhet. De skal sørge for at Norges befolkning får en kostnadseffektiv tjeneste som har høy standard, kvalitet og sikkerhet.

Norsk Luftambulans A/S er en del av den norske luftambulansetjenesten på oppdrag fra helseforetakene. Luftambulansetjenesten ANS kjøper helikoptertjenester fra private selskaper, blant annet Norsk Luftambulans A/S.

Hvordan skape
et trygt og
robust samfunn?

Klikk deg inn på

www.kfb.no

KFB
Kvinnens Frivillige Beredskap